

21 ביולי 2014

לכבוד
מר יהודה וינשטיין, היועמ"ש לממשלה
באמצעות פקס: 02-6467001

דחוף!

שלום רב,

הנדון: מדיניות התקיפה בעזה במסגרת מבצע "צוק איתן"

1. אני פונה אליך בשם הארגונים בצלם, גישה, האגודה לזכויות האזרח בישראל, הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל, המוקד להגנת הפרט, יש דין, עדאלה, מחסוּם watch, שומרי משפט-רבנים למען זכויות האדם ורופאים לזכויות אדם. פנייה זו נעשית בעקבות דיווחים על הפגיעות הקשות באוכלוסייה האזרחית ותקיפת יעדים אזרחיים במסגרת מבצע "צוק איתן". הדיווחים והנתונים שהצטברו עד כה ביחס לאופי התקיפות ולשיעור הפגיעה באזרחים שלא השתתפו בלחימה כתוצאה מתקיפות אלו מעלים חשד רציני להפרות חמורות של המשפט ההומניטרי הבינלאומי, ובפרט דיני הלחימה. אנו פונים אליך בבקשה כי תנחה את הממשלה להימנע מפעולות אלו וכי תפעל לבחינה עצמאית ואפקטיבית של **מדיניות התקיפה** של ישראל ברצועת עזה, בפרט בהקשרים שיפורטו להלן.
2. מתחילת סבב הלחימה הנוכחי ברצועת עזה, המכונה מבצע "צוק איתן", נהרגו למעלה מ-400 בני אדם, רובם המכריע פלסטינים, ונפצעו אלפים. בין ההרוגים הפלסטינים יותר מ-80 ילדים ועל פי הערכות האו"ם, שיעור ההרוגים האזרחים עומד על כ-70 אחוזים (<http://bit.ly/Wljwct>). לפי נתוני מרכז זכויות האדם הפלסטיני PCHR, שיעור האזרחים הבלתי מעורבים מבין ההרוגים עולה על 80 אחוזים. ראה כאן: (<http://bit.ly/UcfwtE>).
3. הלחימה בעזה אינטנסיבית ביותר וקיים קושי אמיתי באיסוף נתונים עדכניים. יחד עם זאת מצאנו לנכון לפנות אליך כעת, שכן המידע שהגיע לידינו עד כה מחייב את התייחסותך הדחופה, בפרט כיוון שהלחימה מתמשכת ומתגברת בקצב גבוה ואיתה גדל גם מספר הנפגעים בקרב האוכלוסייה האזרחית.
4. הנתונים שנאספו עד כה לגבי הלחימה בשכונת שוג'אעיה ביום 20.7.2014 חושפים תמונה קשה, של הרג עשרות פלסטינים, מתוכם לפחות 17 ילדים ו-14 נשים. על פי צילומים מהשטח נראה כי חלק מהאזרחים נהרגו במנוסתם מאזור הקרבות. דובר צה"ל הודיע כי 13 חיילים נהרגו בקרבות בשכונה. בחשבון הטוויטר שלו באנגלית פירט, כי מאז תחילת מבצע צוק איתן נורו 140 טילים משוג'אעיה לישראל, ושבפעילות במקום נחשפו עשרה פתחי מנהרות. ואולם, דובר צה"ל לא הסביר כיצד הפעולה נגד אותן מטרות צבאיות או הלחימה עצמה מצדיקות פעולה צבאית כה רחבה וקטלנית כלפי שכונה אזרחית שלמה, על תושביה.

5. מספר ההרוגים הגבוה בשוג'אעיה מעלה חששות כבדים בנוגע לחוקיות התנהלותו של הצבא ומפקדיו באירוע זה, ובפרט להפרתם של עקרונות יסוד בדיני הלחימה, ובראשם עקרון ההבחנה. לפי דיני הלחימה, על המפקד הצבאי להימנע מפעולות שאינן מאפשרות להבחין בין מטרות צבאיות לגיטימיות לאזרחיות שאינן לגיטימיות, בין לוחמים לבין אזרחים שאינם משתתפים בלחימה. בנוסף, מוטלת עליו החובה לנקוט אמצעי זהירות על מנת לצמצם את הסבל ולהימנע מפגיעה באזרחים וכן החובה לפעול במידתיות כנגד מטרות צבאיות. על המפקד הצבאי לנקוט אמצעים פוזיטיביים לצמצום הפגיעה באוכלוסייה האזרחית, לבחון אמצעים חלופיים להשגת המטרה הצבאית ואף להימנע מהפעולה הנדרשת, אם אין באפשרותו להביא למזעור הנזק.

6. מתן התרעה או אזהרה לתושבים אינו הופך אותם או את בתיהם למטרה צבאית לגיטימית ואינו פוטר את המפקד הצבאי מחובתו להימנע מפגיעה בלתי מובחנת באזרחים באזור שבו הם נמצאים. זאת, בפרט אם, כפי שטוען הצבא באמצעות דובריו, החמאס מונע באופן אפקטיבי מהאוכלוסייה לעזוב שכונות שאותן דרש מהם הצבא לעזוב. במציאות הנוכחית, לתושבים רבים אין כל אפשרות ממשית להימלט ממקום התקיפה, שכן האזור כולו נמצא תחת מתקפה ואין מקום מקלט בטוח עבורם. כך בוודאי כאשר ניתנת "אזהרה" לכאורה לשכונה שלמה זמן קצר לפני המתקפה. בהעדר אזור מוגן אליו יכולים התושבים להגיע בבטחה ושבו הם יכולים למצוא מחסה ומענה לצרכיהם ההומניטריים, המפקד הצבאי לא יכול לטעון כי הוא נקט אמצעי זהירות מספיקים למניעת הפגיעה. בהתחשב בכל אלה, **מתעורר חשד כבד כי באירוע בשוג'אעיה הופרו עקרונות יסוד של המשפט ההומניטרי וכי כתוצאה מכך נהרגו אזרחים רבים.**

7. חשדות דומים עולים מאירועים קודמים במסגרת הלחימה, שבכל אחד מהם נהרגו אזרחים רבים. כך, לדוגמה, בנוגע לתקיפת בית הקפה "ווקת אל-מרח" הממוקם בחוף הים של ח'אן יונס ביום רביעי, 9.7.2014. בבית הקפה שהו כ-13 אנשים, שצפו במשחקי המונדיאל, 9 מבניהם נהרגו. (ראה דיווח ארגון בצלם כאן: <http://bit.ly/1u5xiz7>). כך גם לגבי הריגתם של ארבעה ילדים מתחת לגיל 15, מירי של ספינות חיל הים, בעת ששיחקו כדורגל על חוף הים (ראה כאן: <http://bit.ly/1nKRZaq>). דוגמה חמורה נוספת היא הפצצתו של מעון לאנשים עם מוגבלות בבית לאהייה ביום שבת, 12.7.2014. כתוצאה מהתקיפה נהרגו שתי חוסות ונפצעו שלושה חוסים ומטפלת העובדת במעון (ראה כאן: <http://bit.ly/UkkfJJ>).

8. דובר צה"ל הצדיק תוצאות אלה בטענה שהצבא ניסה לפגוע במה שנחזו להיות מטרות צבאיות לגיטימיות וכי הפגיעה באזרחים היתה "נזק נלווה" לא מכוון. ואולם, דובר צה"ל לא הסביר מה בדיוק הפך מטרות שעל פניהן הינן אזרחיות במובהק, כגון בית קפה או מעון לאנשים בעלי מוגבלות, למטרות לגיטימיות. גם אם אכן היו במקום התקיפה מטרות צבאיות לגיטימיות, הרי שהתוצאות הקשות בשלושת המקרים מעלות חשד שלא ננקטו אמצעי זהירות מספיקים למניעת הפגיעה באוכלוסייה האזרחית.

9. בנוסף, במהלך עשרת ימי הלחימה הראשונים דווח בתקשורת על תקיפות מכוונות מהאוויר של עשרות בתי מגורים של אנשי חמאס וג'יהאד אסלאמי. כבר ביום הראשון ללחימה, 8.7.2014, הופצץ בית **משפחת כווארע**, בניין בן שלוש קומות שבו שבע דירות השייכות לבני המשפחה. כתוצאה מהפיצוץ, קרס גג הבית ו-8 בני אדם, 6 מהם ילדים, נהרגו. כמו כן נפצעו 28 בני אדם, 10 מהם קשה. בלילה של אותו יום, הופצץ גם ביתם של **משפחת חמד**. מתחקיר של ארגון בצלם עולה כי להבדיל מהמקרה של משפחת כווארע, איש מיושבי הבית לא קיבל אזהרה

מהצבא וכי הבית הופצץ זמן קצר לאחר שבני המשפחה פרשו לישון. בהפצצה נהרגו 6 בני אדם, בהם נערה בת 16. יומיים לאחר מכן, ביום 10.7.2014, הופצץ בית משפחת אל-חאג' שבח'אן יונס, כל בני המשפחה למעט אחד הבנים ששהה מחוץ לבית בזמן ההפצצה, 8 בני אדם נהרגו (ראה כאן: <http://bit.ly/UjWHoj>). ביום 17.7.2014 נהרגו בשכונת סברה שלושה ילדים בני משפחת שחייבר – שני אחים בני 8 ו-11 ובת דודתם בת ה-8 – מפגיעת טיל אזהרה, אף כי יעד התקיפה היה בית סמוך (ראה: <http://bit.ly/1u5pe1o>). ואלו רק כמה דוגמאות.

10. התייחסויות דובר צה"ל לחלק מאירועים אלו הצביעו על כך כי הבתים הופצצו ביוזעין ובמכוון, כחלק ממדיניות המתירה תקיפה של בתיהם של אנשי חמאס וג'יהאד אסלאמי, בטענה כי מדובר במטרות צבאיות לגיטימיות. בכמה מקרים טען דובר צה"ל שהבתים עצמם שמשו כמפקדות צבאיות או כמחסני נשק. ואולם, ברוב המקרים של הודעותיו הסתפק הדובר באמירה שביתו של פעיל חמאס הותקף ותיאר את מעורבותו בפעולות נגד ישראל. אלא שעל פי דיני המלחמה כדי שבית פרטי של פעיל חמאס, ג'יהאד אסלאמי או כל ארגון אחר יהפוך למטרה צבאית לגיטימית על המפקד הצבאי להראות שהבית תרם בצורה אפקטיבית לפעילות צבאית של הארגון בזמן התקיפה וכי התקיים כורח צבאי מידי לפגוע בו, לרבות במי או במה שהיה בתוכו.

11. מדיניות שמתירה לתקוף בתי מגורים אך בשל היותם משכנם של פעילי ארגונים עוינים היא בלתי חוקית. למותר לציין, כי גם במקרים שבהם אתר אזרחי לכאורה משמש לפעילות צבאית עוינת ומסווג בצדק, לפי דיני הלחימה, כמטרה צבאית לגיטימית, הרי שכאמור על המפקד הצבאי לנקוט אמצעי זהירות ולשקול שיקולי מידתיות. אם המפקד הצבאי נוכח כי הפגיעה באזרחים צפויה להיות ניכרת וגדולה מהרווח הצבאי הצפוי, עליו להימנע מביצוע הפעולה. גם בהקשר זה, התרעות או אזהרות למיניהן אינן פוטרות את הצבא מחובותיו כאמור. בפרט, ספק רב אם אזהרה מסוג "הקש בגג", שהיא למעשה התקפה קטלנית לכשעצמה כפי שראינו במקרה של משפחת שחייבר, יכולה להיחשב "אמצעי זהירות". אי אפשר לתקוף אנשים בטענה שזה נעשה כדי להזהיר אותם ואי אפשר לצפות מהם להבין, בתוך ערפל הקרב, שההתקפה שכוונה אליהם היא למעשה אזהרה.

12. כל אחד מהאירועים המנויים במכתב זה ואחרים שאינם מוזכרים דורשים כמובן בחינה פרטנית ונפרדת על מנת לקבוע אם הופרו במסגרתם דיני הלחימה. יחד עם זאת, **הצטברות האירועים מחייבת לדעתנו בחינה בהולה של החשד להפרות דיני הלחימה ברמת מדיניות התקיפה והוראות הפתיחה באש**. כפי שידוע לך היטב, הפרת דיני הלחימה על ידי הצד שמנגד אינה מצדיקה ואינה מכשירה הפרת חובותיה של ישראל על פי דינים אלה. בסמכותך ובאחריותך לפעול למניעת הפרות אלו מצד ישראל.

13. על כן נבקשך:

א. להורות לדרג המדיני והפיקודי האחראי על הפעלת הכוחות להימנע מנקיטת פעולות שעלולות להפר את דיני הלחימה, ובפרט להימנע מפעולות שמעלות חשד להפרות חמורות של דינים אלו.

ב. לעדכנו אם וכיצד התקיימה ביקורת אפקטיבית על הייעוץ המשפטי של הפרקליטות הצבאית במסגרת מבצע "צוק איתן" ואם בכוונתך לבחון את חוקיות מדיניות התקיפה כפי

שהתגבשה, על דעתו של הפצ"ר יש להניח, בין היתר על רקע תוצאותיה הקשות ובשים לב למסקנות ולהמלצות ועדת טירקל בנושא זה.

ג. לפעול להקמת מנגנון חקירה חיצוני, עצמאי ואפקטיבי לבחינת החלטות והנחיות הדרג המדיני והפיקודי לגבי אופן ניהול הלחימה, כנדרש על פי הדין הבינלאומי וכפי שעולה גם מפסיקותיו של בג"ץ (בג"ץ 769/02 הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל נ' ממשלת ישראל (14.12.2006)).

14. אנא השיבנו בדחיפות המתבקשת כיצד בדעתך לפעול בעניינים אלו.

בכבוד רב,

תמר פלדמן, עו"ד
מנהלת מחלקת זכויות האדם
בשטחים הכבושים

העתק: פצ"ר, באמצעות פקס 03-5694526